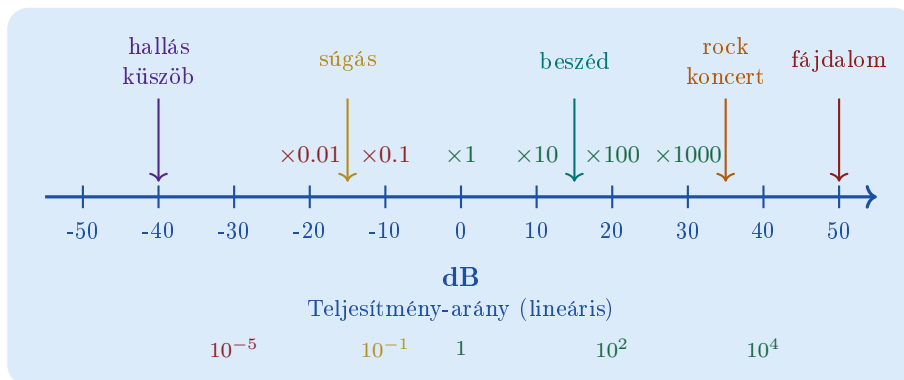

A decibel világa

dB, dBm, dBu, dBV, dBW, dBFS, dBi, dBμV...

Miért, hogyan, és melyiket hol?

Jelek és Rendszerek tananyag

A logaritmikus gondolkodástól a gyakorlati mérés technikáig

(c) Aradi Attila 2026

Contents

1	Miért decibel? – A logaritmikus gondolkodás	1
1.1	A probléma: hatalmas dinamikatartomány	1
1.2	A Bel és a decibel története	2
1.3	A fül is logaritmikusan érzékel	2
2	A relatív decibel: dB (arány)	2
2.1	Teljesítményarány	2
2.2	Feszültség- és áramarány	2
2.3	A legfontosabb dB-értékek – fejből számolás	3
3	Abszolút decibel-egységek: referencia-szintek	3
3.1	Teljesítmény-alapú egységek	3
3.2	Feszültség-alapú egységek	4
3.3	Digitális audio	5
3.4	Antennatechnika	6
3.5	Akusztika	6
3.6	Speciális/ritkább változatok	7
4	Számolási szabályok és tipikus hibák	8
4.1	Alapműveletek dB-ben	8
4.2	Tipikus hibák	9
5	A dB a Bode-diagramon	9
6	Gyakorlati átszámítások	10
7	Összefoglalás	11

1 Miért decibel? – A logaritmikus gondolkodás

1.1 A probléma: hatalmas dinamikatartomány

A mérnöki gyakorlatban a jelek szintje **hatalmas tartományt** fog át:

- Egy rádióadó teljesítménye: 10 000 W, a vevőhöz érkező jel: 0,000 000 001 W – ez 10^{13} -szoros különbség!
- Az emberi fül 10^{-12} W/m² (hallásküszöb) és 1 W/m² (fájdalomhatár) között érzékel – ez 10^{12} -szoros (= 120 dB) tartomány.
- Egy 24 bites ADC dinamikatartománya: $2^{24} \approx 16\,700\,000$ -szoros (≈ 144 dB).

Ilyen számokat nem praktikus lineárisan kezelni. A **logaritmikus skála** tömöríti az értékeket: a milliószoros különbség mindössze 60 dB.

1.2 A Bel és a decibel története

Alexander Graham Bell Az egység névadója Alexander Graham Bell, a telefon feltalálója. A Bell Telephone Laboratories mérnökei az 1920-as években vezényelték be a “transmission unit”-ot, amelyet később **bel**-nek (B) neveztek el. Mivel 1 bel túl nagy egység volt a mindennapi használathoz, a **decibel** (= 0,1 bel) vált szabványossá.

1.3 A fül is logaritmikusan érzel

A Weber–Fechner törvény kimondja, hogy az emberi érzékelés intenzitása a fizikai inger **logaritmusával** arányos:

$$\text{Érzékelés} \propto \log(\text{inger})$$

Ezért a dB-skála **természetes** az akusztikában, és ezért használjuk a Bode-diagramon is.

2 A relatív decibel: dB (arány)

2.1 Teljesítményarány

A decibel alap-definíciója – teljesítmény

Két teljesítmény (P_1 és P_2) arányának logaritmikus mérőszáma:

$$L = 10 \log_{10} \left(\frac{P_1}{P_2} \right) \quad [\text{dB}] \quad (1)$$

A **bel** definíciója: $\log_{10}(P_1/P_2)$. A **decibel** ennek tizedreésze, ezért szorzunk 10-zel.

2.2 Feszültség- és áramarány

Mivel a teljesítmény arányos a feszültség **négyzetével** ($P = V^2/R$):

Decibel – feszültség/áram

$$L = 20 \log_{10} \left(\frac{V_1}{V_2} \right) = 20 \log_{10} \left(\frac{I_1}{I_2} \right) \quad [\text{dB}] \quad (2)$$

A 20-as szorzó abból ered, hogy $10 \log(V^2/V_{\text{ref}}^2) = 20 \log(V/V_{\text{ref}})$.

Mikor?	Szorzó	Példa
Teljesítmény (P, P_{SD})	$10 \log_{10}$	+3 dB = 2× telj.
Feszültség, áram, hangnyomás (V, I, p)	$20 \log_{10}$	+6 dB = 2× fesz.

2.3 A legfontosabb dB-értékek – fejből számolás

dB	Telj.-arány	Fesz.-arány	Megjegyzés
0 dB	1×	1×	nincs változás
+3 dB	≈ 2×	≈ 1,41×	kétszeres teljesítmény
+6 dB	≈ 4×	≈ 2×	kétszeres feszültség
+10 dB	10×	≈ 3,16×	egy nagyságrend
+20 dB	100×	10×	két nagyságrend
+40 dB	10 000×	100×	
+60 dB	1 000 000×	1000×	
−3 dB	≈ 0,5×	≈ 0,707×	fél teljesítmény (−3 dB pont!)
−6 dB	≈ 0,25×	≈ 0,5×	fél feszültség
−10 dB	0,1×	≈ 0,316×	tized teljesítmény
−20 dB	0,01×	0,1×	század teljesítmény

Fejből számolási trükk: A dB-eket **össze lehet adni**, mert a logaritmus szorzást összeadássá alakít!

Példa: +23 dB = +20 + 3 = 100 × ·2× = 200× (teljesítmény).

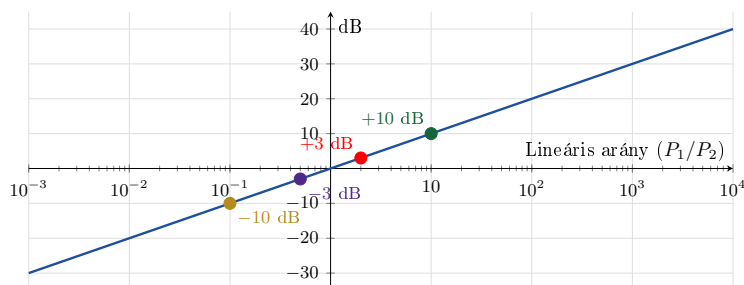

Figure 1: A decibel-skála: lineáris teljesítményarány ↔ dB átszámítás.

3 Abszolút decibel-egységek: referencia-szintek

A “sima” dB mindig **két mennyiség arányát** fejezi ki. Ha **abszolút szintet** akarunk megadni, rögzíteni kell a referenciát. Ilyenkor a dB utáni betű jelzi, **mihez képest** mérünk.

3.1 Teljesítmény-alapú egységek

dBm – referencia: 1 milliwatt

$$P_{\text{dBm}} = 10 \log_{10} \left(\frac{P}{1 \text{ mW}} \right) \quad (3)$$

A **leggyakoribb** abszolút egység a rádiótechnikában és a távközlésben.

dBm	Teljesítmény	Példa
+50 dBm	100 W	FM rádióadó
+30 dBm	1 W	WiFi AP max. (egyres országok)
+20 dBm	100 mW	mobiltelefon tipikus
+10 dBm	10 mW	Bluetooth Class 1
0 dBm	1 mW	referenciapont
-10 dBm	100 μ W	
-30 dBm	1 μ W	rádióvevő bemenete
-80 dBm	10 pW	WiFi jelszint (gyenge)
-110 dBm	0,1 fW	GPS vevő jelszintje
-174 dBm/Hz		termikus zajszint (kT)

dBW – referencia: 1 watt

$$P_{\text{dBW}} = 10 \log_{10} \left(\frac{P}{1 \text{ W}} \right) \quad (4)$$

Nagyméretű adórendszereknl (műholdas kommunikáció, radar).

Kapcsolat: $P_{\text{dBW}} = P_{\text{dBm}} - 30$.

Példa: +20 dBW = +50 dBm = 100 W.

3.2 Feszültség-alapú egységek**dBV – referencia: 1 volt**

$$V_{\text{dBV}} = 20 \log_{10} \left(\frac{V}{1 \text{ V}} \right) \quad (5)$$

Professzionális audiomérések, műszeres mérés technika.

Példa: 1 V = 0 dBV; 0,316 V = -10 dBV; 10 V = +20 dBV.

dBu – referencia: 0

$$V_{\text{dBu}} = 20 \log_{10} \left(\frac{V}{0,7746 \text{ V}} \right) \quad (6)$$

Miért pont 0,7746 V? Mert 600 Ω -os terheléssel ez pontosan **1 mW** teljesítményt ad:

$$P = \frac{V^2}{R} = \frac{(0,7746)^2}{600} = 0,001 \text{ W} = 1 \text{ mW}$$

Az “u” az *unterminated* rövidítése: a feszültség az **impedanciától függetlenül** érvényes.

Profí audio szintek:

Szint	dBu	Feszültség
Professzionális vonalszint	+4 dBu	1,228 V
Fogyasztói vonalszint	-10 dBV	0,316 V ($\approx -7,8$ dBu)
Mikrofon (tipikus)	-40 dBu	7,75 mV

dB μ V – referencia: 1 mikrovolt

$$V_{\text{dB}\mu\text{V}} = 20 \log_{10} \left(\frac{V}{1 \mu\text{V}} \right) \quad (7)$$

EMC (elektromágneses összeférhetetlenség) mérésekben és antennametriában használatos.

Kapcsolat: $V_{\text{dB}\mu\text{V}} = V_{\text{dBV}} + 120$.

Példa: $1 \text{ mV} = 60 \text{ dB}\mu\text{V}$; $1 \text{ V} = 120 \text{ dB}\mu\text{V}$.

3.3 Digitális audio**dBFS – referencia: Full Scale (digitális csúcshint)**

$$V_{\text{dBFS}} = 20 \log_{10} \left(\frac{|x|}{x_{\text{FS}}} \right) \quad (8)$$

ahol x_{FS} az ADC/DAC maximális kitérése („full scale”).

Fontos: A dBFS érték **mindig** ≤ 0 ! A 0 dBFS a maximális jel, ami felett **clipping** (levágás) történik.

dBFS	Kitérés	Jelentés
0 dBFS	100%	csúcshint (clipping határa)
-1 dBFS	$\approx 89\%$	tipikus csúcsérték-limit
-6 dBFS	50%	fél amplitúdó
-12 dBFS	25%	negyed amplitúdó
-20 dBFS	10%	
-60 dBFS	0,1%	nagyon halk
-96 dBFS		16 bit dinamika alja
-144 dBFS		24 bit dinamika alja

Dinamikatartomány n bites ADC esetén: $\text{DR} \approx 6,02 \cdot n + 1,76 \text{ dB}$.

Két változat létezik:

- **dBFS (csúcs):** a pillanatnyi csúcsérték a full scale-hez képest. Szinusznál a csúcs = 0 dBFS.
- **dBFS (RMS):** a hatékony érték a full scale-hez. Full-scale szinusznál az RMS = -3,01 dBFS.

A kettő közötti különbség szinuszra **3 dB** – mindig kérdezzük meg, melyikről van szó!

3.4 Antennatechnika

dBi – referencia: izotrop sugárzó

$$G_{\text{dBi}} = 10 \log_{10} \left(\frac{G}{G_{\text{izotrop}}} \right) \quad (9)$$

Az antenna **irányítottági nyeresége** az ideális gömbsugárzóhoz képest.
Az izotrop antenna $G = 1$ (= 0 dBi): minden irányba egyformán sugároz.

Antenna típus	dBi	Jellemző
Izotrop (elméleti)	0 dBi	gömbyszerű sugárzás
Félhullámú dipólus	2,15 dBi	referencia amatőr rádióban
GP (ground plane)	≈ 5 dBi	vertikális omnidirekcionális
Yagi (3 elem)	≈ 7 dBi	irányított
Yagi (10+ elem)	≈ 13 dBi	erősen irányított
Parabola (2 m, 10 GHz)	≈ 38 dBi	műholdas, radar

dBd – referencia: félhullámú dipólus

$$G_{\text{dBd}} = G_{\text{dBi}} - 2,15 \quad (10)$$

Amatőr rádióban és régebbi irodalomban gyakori. A dipólus nyeresége definíció szerint 0 dBd = 2,15 dBi.

EIRP és ERP – sugárzott teljesítmény

EIRP (Equivalent Isotropically Radiated Power):

$$\text{EIRP}_{\text{dBm}} = P_{\text{TX,dBm}} - L_{\text{kábel,dB}} + G_{\text{antenna,dBi}}$$

ERP (Effective Radiated Power): dipólushoz képest:

$$\text{ERP}_{\text{dBm}} = \text{EIRP}_{\text{dBm}} - 2,15$$

Az EIRP a szabványokban (pl. WiFi szabályozás) a maximális megengedett sugárzást jelzi.

3.5 Akusztika

dB SPL – referencia: 20 μ Pa (hangnyomás)

$$L_p = 20 \log_{10} \left(\frac{p}{20 \mu\text{Pa}} \right) \quad [\text{dB SPL}] \quad (11)$$

A 20 μ Pa $\approx$ az emberi hallásküszöb 1 kHz-en.

dB SPL	Példa
0	hallásküszöb
20–30	súgás, falevl-zizegés
50–60	normál beszéd
70–80	forgalmas utca, porszívó
90–100	gyári zaj, láncfűrész
110–120	rockkoncert, repülőgép felszállás (közelről)
130+	fájdalomküszöb, azonnali hallkárosodás

dB(A) és dB(C) – súlyozott hangnyomás

Az emberi fül nem egyformán érzékeny minden frekvenciára. A súlyozási görbék ezt kompenzálják:

- **A-súlyozás** – a halk-közepes szintek érzékelését modellezi (az alacsony és nagyon magas frekvenciákat elnyomja). Környezeti zajmérésben szabvány.
- **C-súlyozás** – hangos jeleknél pontosabb („laposabb” görbe). Csúcshangmérésben használatos.

3.6 Speciális/ritkább változatok

Egyéb dB-változatok

Jelölés	Referencia	Használat
dBm	1 mW	RF teljesítmény (leggyakoribb)
dBW	1 W	nagy teljesítmények (műhold, radar)
dBV	1 V	professzionális audio, mérés technika
dBu	0,775 V	stúdió audio (600 Ω örökség)
dB μ V	1 μ V	EMC, antennamérés
dBFS	Full Scale	digitális audio
dB _i	izotrop antenna	antennaerősítés
dB _d	félhullám dipolus	antennaerősítés (rég)
dB SPL	20 μ Pa	hangnyomásszint
dB(A) / dB(C)	20 μ Pa + súlyozás	környezeti zajmérés
dBZ	1 mm ⁶ /m ³	meteorológiai radar (csapadék)
dBsm	1 m ²	radar-keresztmetszet (RCS)
dBc	a vivőjel szintje	fáziszaj, oldalsáv-elynyomás
dB/Hz	1 Hz sávszél.	zaj spektrális sűrűség

4 Számolási szabályok és tipikus hibák

4.1 Alapműveletek dB-ben

A dB aritmetikája

Szorzás $\rightarrow$ összeadás:

$$P_1 \cdot P_2 \quad \longleftrightarrow \quad P_{1,\text{dB}} + P_{2,\text{dB}}$$

Osztás $\rightarrow$ kivonás:

$$P_1/P_2 \quad \longleftrightarrow \quad P_{1,\text{dB}} - P_{2,\text{dB}}$$

Hatványozás $\rightarrow$ szorzás:

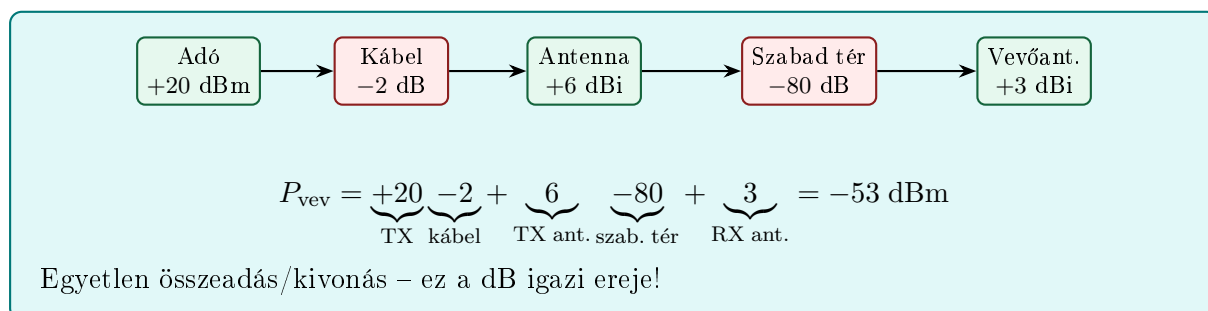
$$P^n \quad \longleftrightarrow \quad n \cdot P_{\text{dB}}$$

dB-ek összeadása NEM felel meg a lineáris összeadásnak!

$$P_1 + P_2 \neq P_{1,\text{dB}} + P_{2,\text{dB}} \quad (!)$$

Lineáris összeadáshoz vissza kell térni a lineáris tartományba!

Egy WiFi rendszer jelútja:

4.2 Tipikus hibák

1. **10 vs 20 összekeverése:** Teljesítményre 10 log, feszültségre 20 log. Ha bizonytalan vagy: gondolj arra, melyik a **fizikai mennyiség** – ha négyzetes kapcsolat van a teljesítménnyel ($P = V^2/R$), akkor 20.
2. **dBm összeadás:** 10 dBm + 10 dBm $\neq$ 20 dBm! A helyes: 10 mW + 10 mW = 20 mW = 13 dBm.
3. **dBm és dB keverése:** dBm $\pm$ dB = dBm $\checkmark$ de dBm $\pm$ dBm: értelmetlen dB-ben!
4. **dBFS pozitív érték:** A dBFS definíció szerint ≤ 0 . Ha > 0 -t láatsz, az hiba vagy más referencia.
5. **dBí és dBd összekeverése:** 2,15 dB különbség! Egy kereskedő “5 dBí” antennája valójában 2,85 dBd.

5 A dB a Bode-diagramon

A Bode-diagram az átviteli függvény amplitúdóját dB-ben ábrázolja a frekvencia logaritmus függvényében:

Bode-diagram amplitúdó

$$|H(j\omega)|_{\text{dB}} = 20 \log_{10} |H(j\omega)| \quad (12)$$

A dB-skála előnyei a Bode-diagramon:

1. **Szorzás $\rightarrow$ összeadás:** Soros kapcsolásnál $|H_1 \cdot H_2|_{\text{dB}} = |H_1|_{\text{dB}} + |H_2|_{\text{dB}}$.
2. **Aszimptotikus közelítés:** Az egyenesek meredeksége ± 20 dB/dekád pólusonként.
3. **-3 dB pont:** A törésponti frekvencia, ahol $|H| = 1/\sqrt{2} \approx 0,707$ ($= -3$ dB), azaz a fél-teljesítmény pont.

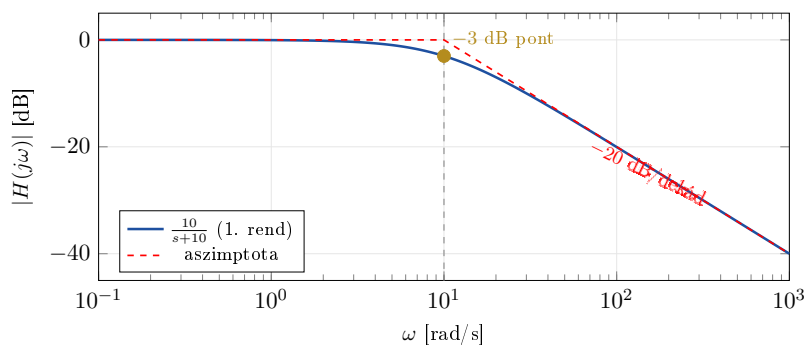

Figure 2: Elsőrendű aluláteresztő Bode-diagramja. A -3 dB pont a törésponti frekvenciánál van.

6 Gyakorlati átszámítások

Mennyiség	dB $\rightarrow$ lin.	Lin. $\rightarrow$ dB
Teljesítmény	$P = 10^{L/10}$	$L = 10 \lg P$
Feszültség	$V = 10^{L/20}$	$L = 20 \lg V$
dBm $\rightarrow$ mW	$P = 10^{L/10}$	$L = 10 \lg P_{\text{mW}}$

Gyors referencia: átszámítási képletek

Átváltások:

- dBW = dBm -30
- dBu = dBV $+2,22$
- dB μ V = dBV $+120$
- dB i = dBd $+2,15$
- ADC: DR $\approx 6,02n + 1,76$ dB

Egy 144 MHz-es amatőr adó:

- Adóteljesítmény: 50 W = +47 dBm ($10 \log_{10}(50\,000) = 47$)
- Kábelveszteség: $-1,5$ dB
- Adóantenna: 10 dBi (Yagi)
- Szabad téri veszteség (50 km, 144 MHz): ≈ -109 dB
- Vevőantenna: 6 dBi
- Vevő kábelveszteség: -1 dB

$$P_{\text{RX}} = 47 - 1,5 + 10 - 109 + 6 - 1 = -48,5 \text{ dBm}$$

Ha a vevő érzékenysége -120 dBm, a jelszint-tartalék (margin): $-48,5 - (-120) = +71,5$ dB. **Bőven elég!**

7 Összefoglalás

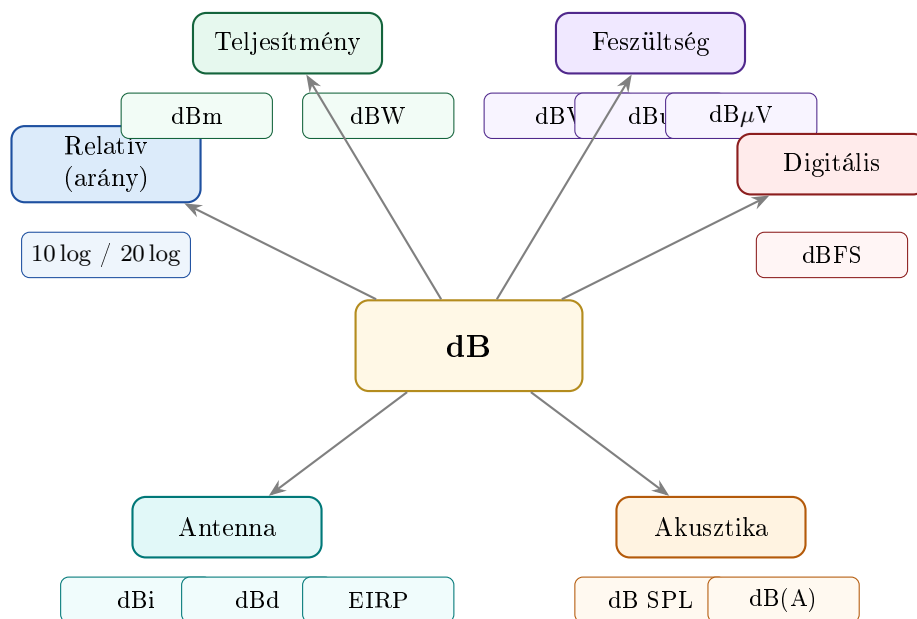

Figure 3: A decibel-család áttekintése: relatív dB és abszolút változatai területenként.

A decibel nem “varázsegység” – egyszerű logaritmikus arány, amelynek ereje a **szorzás-összeadás** átalakításban rejlik. A lényeg:

1. A “sima” **dB** mindig **arány** (nincs abszolút szint).
2. A **betű** (m, W, V, u, FS, i, d, SPL...) jelzi a **referenciát**.
3. Teljesítmény: $10 \log$. Feszültség/nyomás: $20 \log$.
4. dB-ek **összeadhatók** (szorzás/osztás), de lineáris összeadáshoz **vissza kell számolni**.
5. $+3 \text{ dB}$ = kétszeres teljesítmény; $+6 \text{ dB}$ = kétszeres feszültség; -3 dB = fél teljesítmény.